

جکیده مقالات

همایش ملی تسامع و ادراک در فرهنگ ایران و اسلام

طرح ماندگار فرهنگی علامه مجلسی (۸۰)

۱۱ اسفند ماه ۱۳۹۵

به کوشش :

دکتر سهیلا ترابی فارسانی

بر شناسه	: همایش ملی تسامح و مدارا در فرهنگ ایران و اسلام (نخستین : ۱۳۹۵ : نجف‌آباد)
نویسنده و نام پدیدآور	: چکیده مقالات همایش ملی تسامح و مدارا در فرهنگ ایران و اسلام/ به کوشش سهیلا ترابی‌فارسانی؛ [دبیر علمی همایش سهیلا ترابی‌فارسانی]؛ [دبیر اجرایی همایش فریناز هوشیار]؛ [رئیس همایش مهران مجلسی]؛ [برگزارکننده دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد].
شخصات نشر	: نجف‌آباد: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نجف‌آباد، ۱۳۹۵.
شخصات ظاهری	: ۱۳۰ ص.
شابک	: 978-964-10-4528-1
وضعیت فهرست‌یابی	: فیفا
ددا داشت	: با حمایت انجمن ایرانی تاریخ، دانشگاه اصفهان و سازمان میراث فرهنگی و گردشگری
موضوع	: تساهل دینی -- اسلام -- کنگره‌ها
موضوع	: Religious tolerance -- Islam -- Congresses
موضوع	: تساهل دینی -- ایران -- کنگره‌ها
موضوع	: Religious tolerance -- Iran -- Congresses
موضوع	: ترابی‌فارسانی، سهیلا، ۱۳۴۲ - ، گردآورنده، دبیر
موضوع	: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نجف‌آباد
موضوع	: ۱۳۹۵ هـ/ ۲۵۴/ BP۱/ ۸هـ
موضوع	: ۳۹۱،
موضوع	: ۱۳۹۸/ ۱۱
موضوع	: شماره کتابشناسی ملی

نام کتاب : چکیده مقالات همایش ملی تسامح و مدارا در فرهنگ ایران و اسلام
 تهیه و تدوین : دکتر سهیلا ترابی‌فارسانی
 ناشر : انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد

مدیر تولید : دکتر سید محسن کاظمی

ناظر فنی : محسن قاسمی

طراح جلد : الهه کاظمی

صفحه آرایی : اشکان شیروانی

توزیع چاپ و سال انتشار : چاپ اول، ۱۳۹۵

شمارگان : ۵۰۰ جلد

شابک : ۱- ۴۵۲۸- ۱۰- ۹۶۴- ۹۷۸- ۵۶۲۲

تعداد صفحات : ۱۱۶

قیمت : ۱۰۰۰۰ تومان

نشانی : نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد، اداره ی انتشارات

تلفن : ۰۳۳۱ ۴۲۲۹۱۱۱۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مقدمه

پیشگفتار

تأثیر مکاتب فقهی در انشاء قرارداد در حقوق ایران و فرانسه
فاطمه آناهید، ناطق، عصی، محمد شیرازی

تسامح قانونگذاری با اشخاص و معافیت از هزینه دادرسی
فاطمه آناهید، سعیده دولتخواه، سانه، ذروند، مینا ثروتی

تسامح و مدارای شاه عباس، سیاست رویه یا قانون حکومتی
نزهت احمدی

مدارا و تساهل در دوره ایلخانان با تکیه بر کتاب ده خورشید و کتاب فی
تعیین المراتب اثر هندوشاه نجوانی
سلیمه افراسیابی

برآیند تساهل مذهبی امیران تیموری در چالش با طبقات و مذاهب
داود الهی، شوکت افشاری

۳۱ بررسی تساهل و مدارا در کلام و سیره ی حضرت علی (ع)
مرتضی ایمانیان نجف آبادی

۳۲ بررسی منابع نقلی و حقوقی مجازات ارتداد
رحمت اله باستانی

۳۳ تسامح و تساهل در اعتقادات مذهبی میان تمدن های ایلام و بین
النهرین با تکیه بر یافته های باستان شناختی
کتاب، پلاسعیدی

۳۴ تجلی تساهل و مدارا در شعر حافظ
حسین جلالی

۳۵ آشتی جویی و مدارا در شاهنامه ی فردوسی
حسین جلالی

۳۶ تسامح و مدارای مذهبی مغولان با ملی محبوب
علی چگنی

بررسی مقایسه ای وضعیت اقلیت های مسیحی ساکن در ایران در دو
دوره ی ساسانی و صفویه
زهره حاصلی

نخالت های اجتماعی زنان و فرهنگ تسامح در بوشهر در دوره ی
پهلوی
خدیجه حسن زاده

تسامح و مدارا از دیدگاه دین اسلام
مهناز حسینی، زهره لطیفی، محمد سلطانزاده

تسامح و مدارا در تعالیم اسلام
سید عباس حسینی

تحلیلی بر سیاست های تسامح آمیز کوروش به روایت ابن عتیق
فاطمه حمیدی مطلق، فخری سادات احمدی

سیاست های تسامح آمیز داریوش یکم در برابر اقوام تحت حکومتش
فاطمه حمیدی مطلق، فخری سادات احمدی

ترویج فرهنگ مدارا در اندیشه مولانا
افروز خدابنده لو

۴۴

تسامح و مدارا در تذکره الاولیاء عطار
محبوبه خراسانی ، شکوه فروجانی زاده

۴۵

جمعیت اخوان الصفا و اندیشه تسامح
محمدباقر خزائلی

۴۶

بررسی سیاست اقلیت یهودی ایران در دوره ساسانی
سهم الدین خراسانی ، محسن ملکی

۴۷

تسامح و تساهل و تأثیرات آن در ادبیات و هنر عصر صفویان
محمد خسروی شکیب ، جهانگیر خسروی شکیب

۴۸

تسامح و مدارای دینی در دوره ی ساسانیان (شاپور اول ، مانی)
فرزانه خوش اخلاق

۴۹

بازتاب تساهل و تسامح اسلامی در فعالیت های زینبیه (سده های
نخستین اسلامی)
شهربانو دلبری

تسامح و مدارا در قرآن و سیرت پیامبر (صلی الله علیه و سلم)
محمدتقی زند و کیلی ، محمد حنیف حسین زائی

۵۶

بررسی تسامح و مدارا در سیرت نبی اکرم (صلی الله علیه و سلم)
محمدتقی زند و کیلی ، محمد اشرف گمشادزهی

۵۷

تجلی تسامح و مدارای شخصیت پیامبر اسلام، محمد (ص) در آیینه ی
شعرا و ادب عربی (با تکیه بر دواوین ۴ شاعر معاصر عرب)
به ستاری

۵۸

بررسی تسامح و مدارا امام علی (ع) در نبردهای نظامی (جمل، صفین و
نهروان)
نبی سجایی ، فریناز موسیاری

۵۹

بررسی تعامل و مدارای مقامات و فرمانداران دارالسلطنه اصفهان از
زمان شاه عباس اول تا شاه سلیمان
جلال سهرابی ، شکوه السادات اعرابی هاشمی

۶۰

تساهل و تسامح از نظرگاه اسلام و لیبرالیسم
آمنه شاهنده

۶۱

بازتاب تسامح و مدارای مذهبی احمد معزالدوله دیلمی

زرین شریفیان پور

۶۲

جایگاه خواجه نصیرالدین طوسی در احیای گفتمان مدارا جویانه ی

تاسع

حمیدرضا شمس اسفندآبادی ، ناصر جدیدی

۶۳

میراث «علم - تدبیر» زان اصفهانی در سده های پنجم و ششم هجری

قمری (همراه با معرفی بانو امین اصفهانی)

حمیدرضا شمس اسفندآبادی ، رضا الله بوشاسب

۶۴

بررسی تأثیر نهضت ترجمه اسلامی از آغاز تا قرن پنجم هجری در ارتقاء

سطح فرهنگ تسامح و مدارا

حمیدرضا شمس اسفندآبادی ، علیرضا حسینی، فرشاد حسینی

۶۵

تساهل و تسامح در سیره پیامبر اسلام (ص)

سید محمد شیخ احمدی

۶۶

بررسی سیاست دوگانه مدارا و سرکوب رضاخان با ایل قشقایی

اشکان شیروانی ، احمد کامرانی فر

۶۷

واکاوی تسامح حضرت محمد (ص) با یهود در جامعه‌ی صدر اسلام و

سرانجام آنها

۶۸

کورش صالحی ، عنایت الله امیری

سیاست تسامح با اقلیت‌های رسمی مذهبی در دوره‌ی پهلوی اول

۶۹

هاجر صالحی

بفش تسامح و عدم تسامح در تحولات مدینه از رحلت پیامبر (ص) تا

پایان - گفت حضرت علی (ع)

۷۰

عبدالحمید صفائی ، فریناز هوشیار

عدم تساهل اقا خمدان و پی آمدهای آن (بررسی موردی گرجستان)

۷۱

نیلوفر صفری ، احمد کامرانی

بررسی تسامح و مدارا در خنق و خون ایرانیان در دوره قاجار

۷۲

حسین طاهری نسب ، محمد رضا رحمتی ، اسماعیل کامرانی فر

همبستگی سیاسی - اجتماعی ارمنه با دیپلمات‌های ایرانی در دوره

۷۳

مشروطیت

علی ططری ، فاطمه ترکچی

همزیستی پیروان ادیان و مذاهب در بندر بوشهر

عباس عاشوری نژاد ، امید زاهد

۷۴

بررسی دیدگاه شهید مطهری درباره تساهل و رواداری

علی عاشوری تلوکی

۷۵

«رفقه مدارا» تأثیر آن بر اخلاق خانواده در قرآن کریم و سیره اهل

بیت (ع)

۷۶

ولی الله عباسی ، محمد مهیار

امام علی (ع)، اقلیت های سیاسی تساهل

ولی الله عباسی ، محمد مهدوی

۷۷

بررسی عوامل طبیعی بروز تساهل و تسامح در رفتار پیامبر اسلام (ص)

محمد رضا علی عسگری

۷۸

تساهل و تسامح سیاسی امام علی (ع) در برخورد با مخالفان

مریم عمویی

۷۹

- ۸۰ بررسی مسامحه‌ی فرهنگی - هنری بین ایران و هند با تأکید بر
مهاجرت هنرمندان
فاطمه غفوری فر

- ۸۱ تربیت بر مدار مدارا از دیدگاه مولانا در مثنوی
محمدحسین فروغی، شایسته قاسمی

- ۸۲ سیاست مدارای مذهبی نادر افشار، انگیزه‌ها و موانع
محمد فیدی

- ۸۳ تأملی بر رویکرد تسامح‌گرایانه ائمه (علیهم السلام) در تعامل با
همسرانشان
حمیده فقیه ایمانی، فرزانه شیار

- ۸۴ جایگاه دین و مذهب در حکومت تیمور گورکانی
یونس قادریان

- ۸۵ نقش تساهل دینی در گسترش آموزش به شیعیان بویین در عصر قاجار
(بررسی موردی تشریح)
ولی اله قهرمانی اصل

تسامح و مدارا در تاریخ بیهقی نرگس کشانی

۸۶

رویکرد تسامح گرایانه هیفا بیطار در تقابل با سنت حانه کمیلی، نرگس انصاری

۸۷

شیدیه بر مورد سائمانیان با اتباع یهودی امیر اردلان که گزافه‌گویی

۸۸

روند قانونی شدن تسامح و مدارا نسبت به اقلیت های دینی در ایران پس از مشروطه تا روی کار آمدن رضاشاه پروانه گودرزی

۸۹

تسامح و مدارا پیامبر در مورد زنان فرناز لاری، فیض الله بوشاسب گوشه

۹۰

بررسی مشارکت سیاسی اقلیت های دینی (اهل ذمه) ایران در دیدگاه امام خمینی (ره) موسی مباحثی بهجت آبادی، شهره جلال پور

۹۱

تسامح مذهبی = شیعی کارکیا خان احمد دوم گیلانی
گیتی محمد بیگی ، علیرضا ابطحی

۹۲

تسامح و تساهل امام رضا (ع) با قیام های شیعی تا (۲۰۱ ه.ق)
گیتی محمد بیگی ، علیرضا ابطحی ، محمد علی چلونگر

۹۳

تجلی تسامح در سیره امام علی (ع)

۹۴

سید محمد ابوبور

پیرای تسامح و مدارا بر تعصب و خشونت در عصر آغازین دولت
هخامنشی (تاریخ دولتی بزرگ در پرتو گرما مدارا و تسامح)
اصغر محمود آبادی

۹۵

تسامح و مدارای دینی در دولت آل بویه

۹۶

انوش مرادی یاسوری ، حسن کهنسال واجارگاه

بررسی و مقایسه تساهل و تسامی دینی در دو حکومت اشکانی و
ساسانی

۹۷

راضیه سادات مصطفوی ، حسین طاهری نسب ، احمد کارانه

رفتار شناسی پیامبر اسلام در دوران دعوت مکی در مقابل مشرکان
اعظم مظاهری ، سهیلا ترابی فارسانی

۹۸

بررسی میزان تساهل و تسامح پادشاهان ساسانی در برخورد با صاحبان
عقاید دینی
نیلوفر معتمدی

۹۹

تسامح و مدارا در آثار سعدی شیرازی
محمد رضا معصومی، سعیده گریزی

۱۰۰

دگرپذیری زندگی انسان در گستره قرآن و حدیث
مظهر مقدمی فر ، حمیرا حمیدی

۱۰۱

بررسی تسامح و مدارا از دیدگاه خوارج
مریم مقومی

۱۰۲

تسامح و تساهل در مناسبات ایران و ارمنستان
میثم منصورزاده ، احمد کامرانی فر

۱۰۳

تسامح در تاریخ نگری مورخان رسمی عصر قاجار
شهلا منصوری قوام آبادی ، سهیلا ترابی فارسانی

۱۰۴

تسامح و مدارای دینی و فرهنگی چنگیز خان و جانشینانش با ملل

مفتوحه ۱۰۵

داریوش موگویی

نقش تسامح و مدارا در شکل گیری کرامیه و فرق اسلامی خراسان قرن

سوم و چهارم ۱۰۶

علیرضا مولوی وردنجانی ، فریناز هوشیار

درس مبانی دین شناختی تساهل و همزیستی مسالمت آمیز از

دیدگاه ابن مکی و امام خمینی (ره) ۱۰۷

اکبر نامور ، آرم نامور ، فاطمه نامور ، عظیمه فردی

مدارا و تساهل در عصر ائمه اثنی عشرت گرای (بررسی تساهل دینی در پرتو

کثرت ادیان از دیدگاه امام خمینی) ۱۰۸

اکبر نامور ، اکرم نامور ، فاطمه نامور ، عظیمه فردی

جلوه های فرهنگ تسامح و مدارا (مطالعه) در گفتار سعدی شیرازی

علی نجفی ۱۰۹

رفتار بنی امیه با موالی و تسامح موالی در تقابل با آن

لیلا نریمان فرد ۱۱۰

رفتار عباسیان با موالی ایرانی در قرون نخستین اسلامی و پیامدهای آن
لیلا نریمان فرد

۱۱۱

تسامح و مدارا در قرآن با رویکرد «مناظره پروردگار با بنی اسرائیل»
زهرا نورائی نیا

۱۱۲

باز شدن خنجر روزگار: تسامح ایران دوره صفویه با ارمنه جلفای اصفهان
بهاره نیک روستا، محمد کریم یوسف جمالی، علیرضا خواجه احمد عطاری، مهرداد
حجازی

۱۱۳

تسامح و مدارا در سیرت پیامبر (صلی الله علیه و سلم)
محمدتقی زند و کیلی، غلام الله ریگی، سمیه حمیدی فرد

۱۱۴

تسامح و مدارا در مکتب عرفان اسلامی
زهرا یزدانی

۱۱۵

خسرو دوم: اتخاذ سیاست تسامح و مدارای مذهبی با مسیحیان
علی یگانه

۱۱۶

گستره فلات ایران خاستگاه یکی از دیر پا ترین و غنی ترین تمدن های باستانی ساخته دست بشر است. پیشینه تمدن ایرانی بنابر یافته های باستان شناختی به کهن ترین دوره ها باز می گردد و هیچگاه تاکنون از تحول باز نمانده است. عصاره تمدن ایران به ویژه پس از ظهور اسلام بر ساخته از عناصری همچون رادمردی، راستگویی، درستکاری و نکوهش پدیده های منحل همچون جنگ، خشونت و دروغ بوده است. در این میان آنچه آشکارا چشم هر ناظری را به جلب می کند مفهوم اخلاقی و اجتماعی ویژه ای است که در میان ایرانیان رواج داشته و با تعالیه اسلام قوت گرفته است یعنی همانا تحمل دیگری و همدلی و همزیستی مسالمت آمیز عنوان این همایش یعنی تسامح و مدارا در فرهنگ ایران و اسلام به راستی باز تاب چکیده ای اخلاق ایرانی و اسلام است که همه فضیلت های اخلاقی دیگر برآمده از تمدن ایرانی و فرهنگ اسلامی را به حق نمایندگی می کند.

دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد بر خود فرض می داند تا به موازات پیشرفت های علم زمینه های لازم را برای هم بدین معنی استادان، دانشجویان و پژوهشگران فراهم آورد، از این رو پیشنهاد گروه تاریخ و همراهی معاون فرهنگی، اولین همایش ملی تسامح و مدارا در فرهنگ ایران و اسلام را در اسفند ماه ۱۳۹۵ برگزار می کند. بدین وسیله امیدوار است طی نشست های تخصصی و کارگاه های علمی دستاوردهای ارزشمندی حاصل گردد و بتوان برگی زرین به کارنامه افتخارات و پیشرفت های این واحد دانشگاهی در تولید و گسترش علم افزود.

دکتر مهران مجلسی

رئیس دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد

اسفند ماه ۱۳۹۵

مقدمه

گستره فلات ایران خاستگاه یکی از دیر پا ترین و غنی ترین تمدن های باستانی ساخته دست بشر است. پیشینه تمدن ایرانی بنابر یافته های باستان شناختی به کهن ترین دوره ها باز می گردد و هیچگاه تاکنون از تحول باز نمانده است. عصاره تمدن ایران به ویژه پس از ظهور اسلام بر ساخته از عناصری همچون رادمردی، راستگویی، درستکاری و نکوهش پدیده های منفی همچون جنگ، خشونت و دروغ بوده است. در این میان آنچه آشکارا چشم هر ناظری را به خود جلب می کند مفهوم اخلاقی و اجتماعی ویژه ای است که در میان ایرانیان رواج داشته و با تعالیم عالیه اسلام قوت گرفته است یعنی همانا تحمل دیگری و همدلی و همزیستی مسالمت آمیز. عنوان این نمایش یعنی تسامح و مدارا در فرهنگ ایران و اسلام به راستی باز تاب چکیده ای از اخلاق ایرانی - اسلامی است، که همه فضیلت های اخلاقی دیگر برآمده از تمدن ایرانی و فرهنگ اسلامی را به حق استیلا می کند.

دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد بر خود فرض می داند تا به موازات پیشرفت های علمی، زمینه های لازم را برای هم اندیشی استادان، دانشجویان و پژوهشگران فراهم آورد، از این رو با پیشنهاد گروه تاریخ و همراهی معارف فرهنگ، اوان همایش ملی تسامح و مدارا در فرهنگ ایران و اسلام را در اسفند ماه ۱۳۹۵ برگزار می کند. بدین وسیله امیدوار است طی نشست های تخصصی و کارگاههای علمی دستاوردهای ارزشمندی حاصل گردد و بتوان برگی زرین به کارنامه افتخارات و پیشرفت های این واحد دانشگاهی در توالی و گسترش علم افزود.

رئیس میزان مجلسی

رئیس دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد

اسفند ماه ۱۳۹۵